

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Περὶ νόμου καὶ τῶν διαφορῶν εἰδῶν αὐτοῦ.

Νόμος ἐν γένει θέλει νὰ εἴπῃ κανὼν, καθ' ὃν πρέπει νὰ κανονίζωμεν τὰς πράξεις ἡμῶν, καὶ τὰς μὲν νὰ ἐπιχειριζώμεθα, τὰς δὲ νὰ φεύγωμεν. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἦναι σύμφωνος μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον· διότι ἄλλως, δὲν ἤθελεν εἶσθαι οὐδεμία διαφορὰ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων· ἀπεδείχθη ὅμως ἀναντιρρήτος ἡ διαφορὰ αὕτη. Πᾶς λοιπὸν νόμος πρέπει νὰ ἔχῃ τοὺς λόγους αὐτοῦ· οἱ λόγοι δὲ οὗτοι εἶναι τρεῖς· ἡθικός, ὅταν ἐπιστηρίζηται εἰς τὴν ὀρθότητα τῆς πράξεως· ἱστορικός, ὅταν λαμβάνηται ἐξ ἔργου πρυγενομένου· καὶ νομικός, ὅταν ἐξ ἄλλου νόμου προέρχεται· ὥστε ὁ νόμος δὲν εἶναι τὸ αὐτὸς ἔφα, ἢ τὸ οὕτω θέλω. Ἄν καὶ ὁ νομοθέτης δὲν σημειόνη πάντοτε τοὺς λόγους, δι' οὓς θέτει τοῦτον τὸν νόμον, ἐξ αὐτῆς ὅμως τῆς φύσεως τοῦ νόμου συμπεραίνεται, ὅτι ὀφείλει νὰ δίδῃ λόγον τῶν νομοθετούμενων, ὅταν δὲν ἦναι σαφῆ, ἢ εὐκόλως ὑπονοούμενα· διότι νὰ θέλῃ τοῦτο νὰ γίνηται, καὶ ἐκεῖνο νὰ μὴ γίνηται, ἄνευ τινὸς λόγου ἡθικοῦ, ῥητοῦ ἢ ἐννοουμένου, τοῦτο εἶναι ἴδιον οὐχὶ νομοθέτου, ἀλλὰ τυράννου (1). Ὁ νόμος λοιπὸν πρέπει νὰ ἔχῃ ἡθικὸν τινα λόγον, διότι καὶ πᾶσα ἡθικὴ πράξις πρέπει νὰ ἦναι ὀρθή, ἤγουν, σύμφωνος μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον. Πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ λόγον νομικόν, διότι πάντες οἱ νόμοι ὀφείλουσι νὰ ἦναι σύμφωνοι ἀλλήλοις. Τέλος πάντων, ὁ ἱστορικός λόγος θεωρεῖται ἐν ἐκείνοις τοῖς νόμοις, οἵτινες ἐπιστηρίζονται εἰς πράξιν τινα ἤδη γεγεννημένην, ἢ εἰς ἱστορικὸν παράδειγμα· πλὴν ὁ λόγος οὗτος ἄνευ τῶν ἄλλων δὲν δύναται νὰ γίνῃ βάσις τοῦ νόμου.

Θεοὶ νόμοι λέγονται, ὅσοι ἔχουσι τὴν ἀρχὴν καὶ δύναμιν αὐτῶν ἀμέσως ἐκ θεοῦ κύρους· ἀνθρώπινοι δὲ, ὅσοι γίνονται ὑπ' ἀνθρώπων ἐχόντων νόμιμον ἐξουσίαν τοῦ νομοθετεῖν.

Ἐκ τῶν θεῶν νόμων οἱ μὲν λέγονται αἰώνιοι, οἱ δὲ φυσικοὶ, οἱ δὲ θεοὶ. Ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων πάλιν, οἱ μὲν ἐκκλησιαστικοί, οἱ δὲ πολιτικοί.

Αἰώνιος νόμος, κατὰ τὸ ἡθικόν, εἶναι διάταξις καὶ θέλησις τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν ἐταξε πρὸ αἰώνων νὰ φέρονται τὰ λογικὰ αὐτοῦ κτίσματα, πράττοντα μὲν ἐλευθέρως ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον πρὸς τὸ ζῆν κοσμίως καὶ πρεπόντως εἰς τὴν λογικὴν φύσιν αὐτῶν, φεύγοντα δὲ ὅ,τι εἶναι ἀνάρμοστον καὶ ἀπρεπές· ἢ γενικωτέρως, νόμος αἰώνιος εἶναι λόγος ἢ βούλησις τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν ἡ ἄπειρος σοφία καὶ παντοδυναμία αὐτοῦ ἠδὲκησε νὰ διατηρῇται ἡ τάξις τῶν ὄντων.

(1) Τυραννικαὶ δὲ (ἀρχαί), διὰ τὸ δεσποτικῶς ἄρχειν καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν γνώμην. (Ἀριστοτέλ. Πολιτικ. Βιβλ. δ' . Κεφ. ή.)